

Sygnatura akt I 1 Ca 419/16

WYROK CZĘŚCIOWY W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

K., dnia 08-12-2016 r.

Sąd Okręgowy w Koninie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Aleksandra Bolczyk-spr

Sędzia: SO Jolanta Tembłowska Sędzia: SO Iwona Przyłębska-Grzybowska

Protokolant: st. sekr. sąd. Magdalena Szulc

po rozpoznaniu w dniu 02-12-2016 r. w Koninie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. S.

przeciwko A. G.

o alimenty

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Słupcy

z dnia 5 sierpnia 2016 r sygn. akt IIIRC 376/15.

I. Zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten sposób, że termin płatności alimentów od pozwanej na rzecz powódki J. S. ustala począwszy od dnia 1 września 2016 r zamiast od dnia 1 grudnia 2015 r oraz w punkcie 3 w ten sposób, że odstępuje od obciążenia pozwanej kosztami zastępstwa procesowego powódki.

II. Oddala apelację w pozostałej części.

III. Odstępuje od obciążenia pozwanej kosztami procesu w postępowaniu apelacyjnym.

IV. Przyznaje od Skarbu Państwa Sądowi Okręgowemu w Koninie na rzecz adwokata M. L. kwotę 147,60 zł brutto tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w instancji apelacyjnej.

Iwona Przyłębska-Grzybowska Aleksandra Bolczyk Jolanta Tembłowska

Sygn. akt I 1 Ca 419/16

UZASADNIENIE

Powodowie J. S. i R. S., wystąpili z pozwem przeciwko A. G. – o zasądzenie alimentów . Domagali się zasądzenia alimentów w kwotach po 400 zł miesięcznie na każdego z nich.

Pozwana A. G. wniosła o odrzucenie pozwu bądź oddalenie powództwa wskazując w pierwszej kolejności na brak legitymacji biernej pozwanej bowiem w związku z przekazaniem gospodarstwa swoim dzieciom nie ma ona już służebności wobec rodziców.

Wyrokiem z dnia 5 sierpnia 2016r. Sąd Rejonowy w Słupcy zasądził od pozwanej na rzecz powodów alimenty w kwocie po 200 zł miesięcznie na rzecz każdego z nich płatne począwszy od dnia 15 grudnia 2015r. do ich rąk , do dnia 10 go każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami na wypadek zwłoki w płatności, oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu .

U podstaw rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego legły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne .

J. S. i R. S. są rodzicami pozwanej A. G. oraz jej dwóch braci Z. S. i M. S.. J. S. liczy niespełna 78 lat , a R. S. prawie 81 lat. Zamieszkują w jednym domu z rodziną córki A. G. ale nie prowadzą wspólnego gospodarstwa domowego . powodowie chorują - J. S. orzeczeniem lekarza rzeczoznawcy KRUS uznana została za całkowicie niezdolną do pracy w gospodarstwie rolnym i niezdolną do samodzielnej egzystencji. Orzeczenie wydane zostało w 2003 r. i nie wymaga dla swej ważności badań kontrolnych. Powódka choruje na serce, cukrzycę, niedotlenienie mózgu i chorobę stawów. Jest pod opieką lekarską z powodu tych schorzeń, przyjmuje stale leki.

Powód R. S. przebył dwa zawały, choruje również na cukrzycę i musi mieć podawaną insulinę, od ponad roku nie porusza się samodzielnie, jest pampersowany i ma podłączony cewnik. Powód także przyjmuje na stałe leki. Powodowie przeznaczają łącznie na lekarstwa i środki higieniczne miesięcznie co najmniej kwotę 700-800 zł .

W 1993 r. powodowie dokonali darowizny gospodarstwa rolnego o powierzchni 7,65 ha, wraz z inwentarzem żywym i martwym na rzecz córki A. G. i jej męża J. G.. W akcie tym A. i J. G. ustanowili na rzecz rodziców służebność osobistą polegającą na prawie korzystania z jednego pokoju, kuchni wraz z przynależnościami, korzystaniu z garażu i prawie do swobodnego poruszania się po całym obejściu.

Powodowie zgodnie z tą służebnością korzystają z przysługujących im uprawnień, tj. zajmują jeden pokój, kuchnię, łazienkę i korytarz. Ich wiek w połączeniu z obecnym stanem zdrowia, niestety, ogranicza ich w poruszaniu się.

Sąd Rejonowy ustalił , że pozwana A. G. i jej mąż rozbudowali dom darowany im przez rodziców i sami zamieszkują w nowej części domu , zaś w części starego zamieszkują rodzice i syn pozwanej T. G. z rodziną. Zajmuje on dwa pokoje w części domu zajmowanego przez dziadków. Nie utrzymuje bliskich relacji z dziadkami i nie świadczy im żadnej pomocy przyczyną czego jest konfliktowa sytuacja między powodami a jego matką.

Pozwana A. G. w 2012 r. dokonała sprzedaży części ziemi z darowanego jej wcześniej gospodarstwa -3,02 ha za kwotę 106 350 zł- zaś pozostałą część gospodarstwa przekazała swoim trojgu dzieciom. Dom wraz z zabudowaniami gospodarczymi i ziemią o powierzchni 1,81 przekazała córce A. M., synowi T. 1,17 ha ziemi wraz z zabudowaniami , a synowi M. 1,60 ha ziemi. Dwoje dzieci pozwanej A. M. i T. G. zamieszkują ze swymi rodzinami w domu z pozwaną i powodami.

Również A. M. nie utrzymuje kontaktów z dziadkami i nie świadczy dla nich żadnej pomocy. Jej dzieci, czyli prawnukowie powodów nie znają swych pradziadków.

A. M. ustanowiła na rzecz rodziców służebność osobistą polegającą na korzystaniu z dwóch pokoi a ponadto na prawie do opieki w starości i chorobie.

Powódka J. S. otrzymuje emeryturę rolniczą w wysokości 1081,18 zł a powód R. S. w kwocie 1072,73 zł. Jest to całość dochodów uzyskiwanych przez powodów.

Jak ustalił Sąd I instancji powódka J. S. sama sprawuje opiekę nad mężem R. S. korzystając ze wsparcia głównie syna Z. i jego rodziny oraz wsparcia syna M.. R. S. jest osobą leżącą, liczy 180 cm wzrostu zaś powódka J. S., co Sąd Rejonowy zauważył na S. rozpraw , jest osobą drobną i niskiego wzrostu, stąd zmiana chociażby pampersa, jest dla

niej wyczerpująca. Mimo wszystkich ograniczeń stara się zapewnić opiekę mężowi i zadbać o podanie posiłków, o higienę. Syn Z. pracuje zawodowo i chociaż mieszka w tej samej miejscowości nie zawsze może być dostępny ze swą pomocą. Z. S. pracuje jako kierowca autobusu i zarabia około 2500 zł. Wspólnie z żoną są właścicielami gospodarstwa po rodzicach żony, gospodarstwo ma 14 ha.

Wspólnie z rodziną Z. S. zamieszkuje też jego teściowa. Dzieci Z. S. są dorosłe i samodzielne. Syn D. S. utrzymuje kontakt z dziadkami i stara się im fizycznie pomagać. Żona syna Z. jest po operacji i nie może dźwigać, dba ona jednak o codzienne zakupy dla teściów, zakup lekarstw, dowozi też posiłki ale powódka J. S. też własnym staraniem przygotowuje posiłki. Syn Z. świadczy tę pomoc finansową dla rodziców kiedy brakuje im środków na zakup leków czy zakup węgla. W miesiącu kwietniu 2016 r. przekazał im kwotę 700 zł. Codziennie jest u rodziców. Syn M. zamieszkuje w odległości około 50 km, ale przyjeżdża do rodziców, i sam, i na wezwanie mamy. (...) dbają o dowóz matki do lekarza, syn M. również dowozi artykuły spożywcze rodzicom. Przyjeżdża w razie potrzeby i zapewnia opiekę ojcu czy zawozi matkę do lekarza. Pracuje on zawodowo jako piekarz i zarabia około 1600-1800 zł. Wspólnie z żoną prowadzi też jej gospodarstwo rolne o powierzchni około 10 ha, w 2016 r. tytułem płatności obszarowych i innych związanych z prowadzeniem gospodarstwa otrzymał z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa kwotę łącznie 7900,76 zł. M. S. ma troje dzieci, jedno dziecko jest samodzielne a dwoje, w wieku 18 i 9 lat, są na jego utrzymaniu.

Pozwana A. G. ma 55 lat, średnie wykształcenie i zawód dziewiarza. Obecnie nie pracuje zawodowo, w dniu 18 grudnia 2015r. zarejestrowała się w Powiatowym Urzędzie Pracy w S. jako osoba poszukująca pracy, bez prawa do zasiłku i nadal jest zarejestrowana. W ofertach pracy dla osób ze średnim wykształceniem proponowane jest zazwyczaj wynagrodzenie minimalne.

Pozwana nie posiada żadnego majątku, gospodarstwo przekazała w drodze darowizny, w 2012 r. dzieciom. Pozostaje w związku małżeńskim z J. G., który ma rentę chorobową w wysokości 960 zł miesięcznie. Pozwana i jej mąż wyjeżdżają do prac sezonowych w Niemczech. Z reguły wyjeżdżają oddzielnie. J. G. pracuje w roku przez okres około 2 miesięcy, czasem więcej, pozwana również. Mąż pozwanej zarabia za ten okres (...) -11000 zł a pozwana 5000-6000 zł. pozwana i jej mąż hodują też drób / 200 kur/ i sprzedają jajka. Po przekazaniu gospodarstwa dzieciom wspólnie z nimi zakupują węgiel na ogrzanie całego domu, bowiem kotłownia jest wspólna dla wszystkich/ pozwanej, jej córki A., syna T. i powodów. Jedynie kuchnia powodów ma zawór, który odcina dopływ ciepła i w tym pomieszczeniu powódka J. S. pali w kuchni węglowej, do której zakupuje węgiel i drewno. W pomieszczeniach powodów w okresie zimowym nierzadko była temperatura rzędu 16 stopni, co spowodowało konieczność zakupu grzejnika olejowego i dogrzewania pomieszczenia prądem.

Sąd Rejonowy zauważył, że zarówno pozwana, jak i jej mąż wiedzą, że powód R. S. wymaga całkowitej opieki, ale w żaden sposób w tej opiece nie pomagają, nie wykazują żadnego zainteresowania sprawami powodów. Pozwana nie odwiedza rodziców, nie czynią tego też jej dzieci i jej mąż. Relacje powodów i pozwanej są tak złe od około 2000 r. W październiku 2015 r. doszło nawet do interwencji policji w miejscu zamieszkania stron zgłoszonej przez J. G. a dotyczącej chodzenia po posesji Z. i K. S., którzy odwiedzili swoich rodziców.

Pozwana i jej mąż mają za złe rodzicom, że postawili nagrobki na cmentarzu swoim krewnym, w tym nagrobek swojej małej córce pozostawiając tam miejsce dla siebie. Nagrobki te były wymieniane bądź stawiane kilka lat temu przez powodów, już po przekazaniu gospodarstwa pozwanej. Wcześniej też powodowie dbali o te groby.

Powodowie nie korzystają z pomocy społecznej, raz tylko doszło do wizyty pracownika socjalnego (...) w L., po zgłoszeniu przez synową powodów, miało to miejsce w listopadzie 2015 r.

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd I instancji podkreślił, że żądanie powodów co do zasady jest w pełni uzasadnione.

Sąd Rejonowy powołał się na z treść art. 128 krio, zgodnie z którym obowiązek alimentacyjny obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo.

Istotą obowiązku alimentacyjnego między powodami a pozwaną, zgodnie z powołanym przepisem, jest dostarczanie powodom środków utrzymania czyli zaspokajanie usprawiedliwionych potrzeb bytowych.

Obowiązek alimentacyjny między krewnymi / poza dziećmi/ powstaje wtedy gdy uprawniony znajduje się w niedostatku, zgodnie z treścią art. 133krio.

Zgodnie utrwalonym orzecznictwem stan niedostatku istnieje wówczas gdy ktoś własnymi siłami nie jest w stanie zaspokoić swoich usprawiedliwionych potrzeb w całości lub w części.

W myśl art. 129 krio obowiązek alimentacyjny obciąża zstępnych przed wstępnymi a krewnych w tym samym stopniu obowiązek alimentacyjny obciąża w częściach odpowiadających ich możliwościom zarobkowym i majątkowym.

Ze zgromadzonego w postępowaniu materiału dowodowego wynika , jak wskazał Sąd Rejonowy , że powodowie J. S. i R. S. pozostają w niedostatku. Powodowie wprawdzie otrzymują emerytury rolnicze , łącznie około 2100 zł ale ich stan zdrowia , wiek powodują , że muszą mieć dodatkowe wsparcie. W żaden sposób , jak podniósł Sąd I instancji, nie można zgodzić się z tym , że powódka J. S., całkowicie niezdolna do pracy i do samodzielnej egzystencji sprawuje całodobową opiekę nad leżącym mężem. Obowiązkiem pozwanej jako córki jest wesprzeć ją w tej opiece, co czynią pozostałe dzieci. Niewątpliwie wszystkie dzieci powodów winny rozważyć czy nie należałoby skorzystać z usług opiekuńczej.

Świadczone przez synów pomoc w postaci zakupów, fizycznej pomocy w opiece i okazjonalnej pomocy materialnej jest niewątpliwie znacząca , ale wiek i stan zdrowia rodziców, chociażby konieczność podawania insuliny ojcu przy niedotlenieniu mózgu mamy, jej złym stanie zdrowia powoduje, że brak stałej opieki jest poważnym zagrożeniem dla życia rodziców.

Pozwana jest osobą zdolną do pracy, nie posiada orzeczenia o niezdolności do pracy , a jej leczenie z powodu zaburzeń depresyjnych u lekarza rodzinnego i bóle kręgosłupa nie usprawiedliwiają , w ocenie Sądu Rejonowego , braku zatrudnienia, tym bardziej, że podejmuje ona prace fizyczne poza granicami kraju. Osoba, na której ciąży obowiązek alimentacyjny powinna w pełni wykorzystać swe siły , kwalifikacje i uzdolnienia w celu uzyskiwania dochodów niezbędnych do zaspokojenia usprawiedliwionych potrzeb osób uprawnionych do alimentacji.

Z tych przyczyn alimenty Sąd Rejonowy ustalił , mając na uwadze możliwości pozwanej, na kwotę łącznie 400 zł oddalając powództwo w pozostałym zakresie. Zdaniem Sądu Rejonowego kwota ta odpowiada też minimalnym usprawiedliwionym potrzebom powodów, których również wspierać muszą pozostałe dzieci tj. Z. S. i M. S. , co też obecnie czynią. Trudno pomoc synów przeliczyć na gotówkę, ale nie ulega wątpliwości, zdaniem Sądu I instancji , że bez tej pomocy powodowie nie byłiby w stanie funkcjonować. Syn Z. pomaga też finansowo. (...) w ten sposób realizują swój obowiązek alimentacyjny i dlatego powodowie nie wystąpili z powództwem przeciwko nim.

Sąd Rejonowy podkreślił ,że nie zgadza się z argumentacją pozwanej z odpowiedzi na pozew, że pozostali synowie też powinni być pozwani w sprawie , bowiem między zstępnymi powodów w niniejszym postępowaniu nie istnieje współuczestnictwo konieczne.

Zgodnie z art. 333 § 1 kpc wyrokowi w części zasądzającej alimenty nadano rygor natychmiastowej wykonalności.

Rozstrzygając o kosztach Sąd Rejonowy powołał się na treść art. 100 kpc. , a o kosztach pełnomocnika pozwanej, wyznaczonego z urzędu, rozstrzygnął zgodnie z treścią § 2 pkt 3 w zw. z § 7 ust 1 pkt 11 i ust. 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie/ Dz.U. 2015. 616/

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wniosła pozwana A. G.

zaskarżając wyrok w części tj. w punkcie 1 i 3 i zarzucając:

- błąd w ustaleniach faktycznych , przyjętych za podstawę wyroku w zaskarżonej części , a polegający na dowolnym przyjęciu , iż powodowie znajdują się w niedostatku , podczas , gdy przeczą temu zeznania nie tylko świadków strony pozwanej , ale także zeznania świadków strony powodowej ,

- obrazę prawa materialnego –art. 129 §2 kro poprzez brak jego zastosowania ,

obrazę przepisów postępowania tj art. 232 kpc. w zw. z art. 6 kpc. w zw. z art. 227 kpc. mające wpływ na treść wyroku , a polegające na bezzasadnym oddaleniu wniosków dowodowych w przedmiocie zobowiązania synów powodów do przedłożenia wskazanych we wniosku dokumentów , co skutkowało wydaniem rozstrzygnięcia w oparciu o niepełny stan faktyczny i historyczne dane , co skutkowało dalej brakiem wyjaśnienia istoty sprawy oraz wydaniem wyroku mającego za podstawę dane nie istniejące w chwili orzekania ,

-obrazę przepisu art. 328§2 kpc. mające wpływ na treść wyroku poprzez jego wydanie w oparciu o wyłącznie o zeznania świadków strony powodowej z pominięciem i brakiem ujawnienia oceny zeznań strony pozwanej , braku odniesienia się do zeznań świadków z tej drugiej grupy , braku wskazania przyczyn odmówienia ich zeznaniom wiarygodności oraz mocy dowodowej , braku wskazania przyczyn oddalenia wniosków dowodowych zgłoszonych przez pozwaną oraz wyjaśnienia dlaczego Sąd Rejonowy obciążył pozwaną w całości obowiązkiem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego powodów, skoro ulegli oni w sprawie w połowie , nie wyjaśniono , jak ustalono możliwości zarobkowe pozwanej na poziomie 400 miesięcznie , jak obliczono usprawiedliwione potrzeby powodów , mając dodatkowo na względzie zobowiązanych do alimentacji braci pozwanej ,

- obrazę prawa materialnego - art. 144¹kro i art. 135 kro. poprzez brak jego zastosowania ,

- obrazę art. 100 i 102 kpc. mające wpływ na treść wyroku , a polegające na niesłusznym obciążeniu pozwanej kosztami zastępstwa procesowego w całości , przy uwzględnieniu połowy roszczenia powodów , a nadto z uwagi na trudną sytuację materialną pozwanej , zwolnionej od kosztów sądowych w całości.

Powołując się na powyższe pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości , nie obciążanie pozwanej kosztami zastępstwa procesowego w żadnej części , zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu przed Sądem II instancji .

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym wg. norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Na wstępie należy podkreślić , że z uwagi na śmierć powoda R. S. w dniu 30 sierpnia 2016r. postanowieniem z dnia 13 10. 2016r. Sąd Okręgowy postępowanie w stosunku do niego zawiesił w oparciu o treść art. 174§1 pkt. kpc. Z oczywistych więc przyczyn wydany przez Sąd Okręgowy wyrok na skutek wniesionej przez pozwaną apelacji rozstrzyga ją wyłącznie odnośnie powódki J. S. .

Okoliczność powyższa ma znaczenie dla zapadłego rozstrzygnięcia i determinowała po części kierunek dokonanej przez Sąd II instancji korekty zaskarżonego wyroku. Zgodnie z treścią art. 316 § 1 k.p.c. sąd wydając wyrok, bierze za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy.

W ocenie Sądu Okręgowego dopiero fakt śmierci powoda R. S. , z którym powódka prowadziła wspólne gospodarstwo domowe , pozwala na uznanie, w konfrontacji z sytuacją pozwanej , iż znajduje się ona w niedostatku i wymaga wsparcia finansowego ze strony córki . Nie kwestionując ,iż choroba powoda R. S. i jego stan zdrowia generował określone wydatki na leki i środki higieny , to stwierdzić należy ,że powodowie mieli do swojej dyspozycji, poza wsparciem udzielanym przez dzieci, dwa świadczenia emerytalne w zbliżonej wysokości po ok. 1100zł . Po śmierci męża powódka zaspokaja swe podstawowe potrzeby wyłącznie z jednego przysługującego jej świadczenia , co bez wątpienia czyni jej sytuację trudniejszą .Mając na względzie okoliczność ,że jest ona osobą w podeszłym wieku ,

legitymującą się orzeczeniem pochodzącym już z 12.11. 2003 o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym i samodzielnej egzystencji, cierpiącą na różne schorzenia, wymagającą pomocy i wsparcia, i której źródłem dochodu jest niewielka emerytura, konstatacja, iż jest ona osobą pozostającą od śmierci małżonka w niedostatku, jest uprawniona. Okoliczność ta w powiązaniu z datą śmierci R. S. czyni zasądzenie na jej rzecz alimentów od dnia 1 września 2016r. w ustalonej przez Sąd Rejonowy kwocie 200 zł miesięcznie uzasadnionym. Rację ma apelująca twierdząc, że Sąd Rejonowy niedostatecznie pochylił się nad zeznaniami świadków zaoferowanych przez pozwaną. Złe relacje rodzinne w takich przypadkach, jak nin. sprawa, a więc, gdy po jednej stronie znajdują się darczyńcy gospodarstwa rolnego – rodzice, a po drugiej obdarowani do wspólności ustawowej – dziecko darczyńców z małżonkiem, nie są, czego uczy doświadczenie życiowe, rzadkością i z reguły za stan tych relacji nie ponosi odpowiedzialności jedna strona konfliktu. Są to sytuacje złożone, często z udziałem pozostałej rodziny w tle, która nie jest zainteresowana wygaszaniem konfliktu. Zeznań dzieci pozwanej i jej męża wyłania się skrajnie różny obraz sporu dzielącego strony, a także jego przyczyn, który nie pozwala stanu faktycznego ustalonego przez Sąd Rejonowy uznać za niewątpliwą, tym bardziej, że darczyńcy nigdy nawet nie zasygnalizowali woli odwołania darowizny uczynionej w 1993r. Przedmiotem nin. sprawy nie jest zresztą badanie tych kwestii, albowiem dla jej rozstrzygnięcia analizie poddaje się inne przesłanki, ale trudno przy rozpoznaniu nin. sprawy całkowicie abstrahować od panujących w danej rodzinie stosunków. Należy zatem brać pod uwagę kwestię wzajemnych stosunków między osobami uprawnionymi i zobowiązanymi do alimentacji, ich ewentualne konflikty i niewłaściwe postępowanie uprawnionego.

Stwierdzić jednak należy, iż poza datą, od której obowiązek alimentacyjny pozwanej wobec powódki, w rozmiarze ustalonym w wyroku Sądu I instancji, się ukonstytuował oraz rozstrzygnięciem w zakresie kosztów procesu brak jest podstaw do dalej idącej zmiany orzeczenia.

Nie zasługują na uwzględnienie zarzuty apelacji wskazujące na naruszenie przez Sąd przepisów prawa materialnego. Sąd Rejonowy prawidłowo określił sumę potrzebną do usunięcia stanu niedostatku po stronie powódki, stwierdzając zarazem, iż pozwana, zważywszy na jej wiek, brak orzeczenia o niezdolności do pracy i okresowe zatrudnienie za granicą przy pracach fizycznych może łączyć tytułem alimentów kwotę 200 zł miesięcznie. Pamiętać przy tym należy, iż obowiązek alimentacyjny orzekany na podstawie art. 128 i n. k.r.o., inaczej niż w przypadku art. 27 k.r.o., nie ma za zadanie zapewnić uprawnionemu równej stopy życiową z zobowiązanym. Jego zadaniem jest jedynie usunięcie stanu niedostatku. Zauważyć przy tym trzeba, iż posiadanie nawet własnych środków w postaci wynagrodzenia za pracę, renty albo emerytury może pozwalać na ustalenie, że określony uprawniony znajduje się w niedostatku. Dzieje się tak wtedy, gdy wysokość osiąganych przez niego dochodów, odpowiadająca jego możliwościom zarobkowym i majątkowym nie wystarcza na pełne zaspokojenie jego usprawiedliwionych potrzeb. Przez usprawiedliwione potrzeby uprawnionego będącego w niedostatku należy rozumieć takie potrzeby, których zaspokojenie jest konieczne do godziwej egzystencji uprawnionego. Nie sposób ustalić katalogu tychże potrzeb. Należą do nich przede wszystkim potrzeby w zakresie wyżywienia, ubrania, mieszkania, ogrzewania, oświetlenia, a w razie potrzeby, tak jak w przypadku powódki, leczenia.

Podkreślenia zarazem wymaga, iż powódka nadal zamieszkuje w darowanym pozwanej gospodarstwie i pomimo zmiany właściciela zachowała wszelkie uprawnienia wynikające z ustanowionej służebności. Wbrew twierdzeniom apelacji z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że ustalając wysokość alimentów Sąd Rejonowy kierował się dyrektywami wynikającymi z art. 135 §1 kro i ustalił zarówno potrzeby powódki, jak i możliwości zarobkowe pozwanej, sytuując je na poziomie najniższego wynagrodzenia, do czego w świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego był uprawniony. Nie ulega również wątpliwości, że na rozmiar zasądzanego świadczenia nie pozostały bez wpływu ustalenia w zakresie sytuacji finansowej braci pozwanej, jako osób współzobowiązanych, choć dotąd nie formalnie, a to z tej przyczyny, że świadczą oni pomoc powódce zarówno materialną jak i osobistą. Ustalenia poczynione w tej kwestii przez Sąd Rejonowy ocenić należy jako wystarczające dla rozstrzygnięcia, a decyzji sądu polegającej na oddaleniu wniosków dowodowych o zobowiązanie świadków nie można uznać za błędną. Nie polega na prawdzie zawarte w apelacji twierdzenie, że sąd I instancji ustalił wysokość dochodów powodów w oparciu o nieaktualne zaświadczenia o wysokości ich emerytur, tym bardziej, że wywoły apelacji co do ich wysokości są zbieżne z ustaleniami zawartymi w uzasadnieniu wyroku Sądu Rejonowego. W świetle powyższych rozważań

za chybiony uznać należy również zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art. 144¹ kro poprzez jego niezastosowanie. Artykuł 144¹ k.r.o. stanowi podstawę materialnoprawną powództwa o uchylenie się od wykonania obowiązku alimentacyjnego. Czynna legitymacja procesowa przysługuje zobowiązanemu, a bierna uprawnionemu. Ustawodawca doprecyzowuje, że chodzi nie o „uchylenie” się od obowiązku alimentacyjnego „w ogóle”, ale o uchylenie się od obowiązku, który jest wykonywany. Bez znaczenia jest podstawa wykonywania obowiązku, tzn. orzeczenie sądu czy też umowa. Dopuszczalność powództwa nie jest również uzależniona od czasu wykonywania obowiązku alimentacyjnego. Powództwo o uchylenie należy potraktować jako powództwo o ukształtowanie stosunku prawnego, jaki w analizowanym przypadku stanowi stosunek alimentacyjny. Orzeczenie sądu ma skutek ex nunc, tj. na przyszłość. Ponadto tylko rażąco sprzeczne z zasadami współżycia społecznego zachowanie uprawnionego do alimentów, budzące powszechną dezaprobatę może uzasadniać ograniczenie zakresu obowiązku alimentacyjnego

Na uwzględnienie nie zasługiwał również zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się bowiem konsekwentnie, iż zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. może znaleźć uzasadnienie w tych tylko wyjątkowych sytuacjach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu I instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia (por. np. wyrok SN z 18 marca 2003 r. w sprawie IV CKN 1862/00, LEX nr 109420, postanowienie SN z 21 listopada 2001 r. w sprawie I CKN 185/01, LEX nr 52726). Inaczej mówiąc naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. może mieć miejsce tylko wówczas, gdy sposób sporządzenia uzasadnienia wyroku nie pozwala na dokonanie kontroli instancyjnej zaskarżonego orzeczenia. W niniejszym przypadku o tego typu uchybieniu nie może być jednak mowy. Uzasadnienie zarzutu naruszenia przepisu art. 328 § 2 k.p.c. wyartykułowane w apelacji sprowadza się bowiem do zarzutu odmiennej oceny przez skarżącą materiału dowodowego zebranego w sprawie i po części braku tej oceny, co nie uniemożliwia kontroli instancyjnej wyroku, a tym samym poznania motywów, jakimi kierował się sąd I instancji wydając zaskarżone orzeczenie. Co prawda Sąd Rejonowy istotnie nie dokonał w uzasadnieniu oceny zeznań przesłuchanych w sprawie świadków, ale spoza tym swoje stanowisko wyłożył w sposób jasny i czytelny.

Za trafne uznać należało zarzuty kwestionujące rozstrzygnięcie w zakresie kosztów zawarte w pkt. 3 wyroku.

Po pierwsze wskazać należy, że Sąd Rejonowy rozpoznając przedmiotową sprawę winien, orzekając o kosztach procesu w części dotyczącej kosztów zastępstwa procesowego, stosować przepisy Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. o w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2013 r. poz. 461) oraz analogiczne przepisy z tej daty dotyczące zastępstwa adwokackiego. Przepisy powołanego przez Sąd Rejonowy rozporządzenia z dnia 22 października 2015r., stosownie do treści § 21 tego rozporządzenia, weszły w życie dopiero z dniem 1 stycznia 2016r. Zgodnie z treścią przywołanego § 21 „do spraw wszczętych i nie zakończonych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (tj. 1.01. 2016r.) stosuje się przepisy dotychczasowe do czasu zakończenia postępowania w danej instancji a więc nawet przy akceptacji stanowiska sądu I instancji co do zasady zwrotu kosztów, rację ma skarżąca, że w okolicznościach nin. sprawy zasądzone na rzecz powodów koszty były zawyżone.

Ponadto słusznie skarżąca zarzuca, że w okolicznościach nin. sprawy znajduje zastosowanie przepis art. 102 kpc., a to z uwagi na sytuację finansową pozwanej, jej stan zdrowia, obciążenie alimentacyjne, fakt bezrobocia, jedynie okresowe zarobkowanie, a także okoliczność, iż jej sytuacja materialna legła u podstaw udzielonego jej przez Sąd Rejonowy zwolnienia od kosztów i ustanowienia pełnomocnika z urzędu.

O wynagrodzeniu dla pełnomocnika z urzędu dla pozwanej z urzędu orzeczono na podstawie § 10 pkt 9 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 1 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu opłat (Dz. U. z 2015 r. poz. 1801).

Iwona Przyłębska-Grzybowska Aleksandra Bolczyk Jolanta Tembłowska